

Brott mot vuxna går före

– En uppföljning

Polis- och åklagares handläggningstider
vid misstänkt barnmisshandel 2010

Rädda Barnen

Brott mot vuxna går före – En uppföljning

Polis- och åklagares handläggningstider vid
misstänkt barnmisshandel 2010

Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta
situationer – i Sverige och i världen.

Vi ser en värld som tillgodoser varje barns rätt
till liv och utveckling, trygghet och skydd och
rätt till delaktighet.

©2011 Rädda Barnen

ISBN: 978-91-7321-4029-2

Författare och projektledare: Åsa Landberg, Region Öst
Bilder: Corinne Malet (omslag) och Cleis Nordfjell (inlaga)
Omslag och grafisk form: Petter Evertsén/Informera Sverige

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Besöksadress: Landsvägen 39, Sundbyberg
Tel: 08-698 90 00
info@rb.se
www.rb.se

Innehåll

Bakgrund.....	6
Rättigheter för barn som misstänks vara utsatta för misshandel.....	7
För långa utredningstider hotar barns rättigheter.....	9
Barnahus	10
Handläggningstider vid misstänkt barnmisshandel 2010.....	12
Rädda Barnens krav.....	13
Bilaga I.	15
Fotnoter	16

Bakgrund

1979 var Sverige det första land i världen som införde ett förbud mot all kroppslig bestraffning av barn. Sedan dess har 28 länder i världen följt efter, vilket fortfarande lämnar 95 procent av världens barn utan skydd. Förbudet mot kroppslig bestraffning har ett starkt stöd hos svenska föräldrar.¹

Fram till år 2000 minskade andelen barn som själva uppgav att de blivit slagna av sina föräldrar.² Men antalet polisanmälningar om misshandel av barn har successivt ökat under många år. Särskilt anmärkningsvärd är den stora ökningen av polisanmälningar om misshandel av barn 0-6 år. Oavsett om ökningen beror på att fler anmäler misshandel eller att misshandeln ökar så måste det finnas en beredskap hos samhället för att möta barnens behov och tillgodose deras rättigheter. 2010 polisanmälades 11 530 misstankar om misshandel av barn under femton år. 2 540 av anmälningarna gällde barn under sex år, vilket innebär en ökning på 17 procent sedan året innan.³

2010 släppte Rädda Barnen en rapport som uppmärksammade att polis och åklagare inte utreder misstänkt barnmisshandel i tid och därmed inte följer den lagstiftning som finns.⁴

Trots tydlig lagstiftning visade Åklagarmyndighetens egen statistik att tidsfristen bara hölls i hälften av de polisanmälda fallen. På Rädda Barnens Centrum för barn och ungdomar i kris hade Rädda Barnen kontakt med flera barn som fått vänta mer än åtta månader på ett första polisförhör.

I rapporten beskrivs också de följder som långa handläggningstider får för barn. Så här uttrycker sig en flicka som Rädda Barnen kom i kontakt med:

»Jag kan förstå att man blir sen. Det förlåter man. Det blir jag också ibland. Men inte hur sen som helst. Om man säger att man ska bli klar på tre månader kan jag inte förlåta att det tar mer än ett år.«

(Flicka som berättar att hon misshandlats av sin styvpappa. Det tog åtta månader innan hon hördes av polis och 16 månader innan beslut fattades i åtalsfrågan.)

Rättigheter för barn som misstänks vara utsatta för misshandel

FN:s konvention om barnets rättigheter gäller för alla barn i Sverige. Några av artiklarna i konventionen är särskilt aktuella för barn som misstänks vara utsatta för brott:

- *Artikel 1.* Ett barn – det är varje människa under 18 år.
- *Artikel 2.* Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- *Artikel 3.* Barnets bästa ska alltid komma i första rummet.
- *Artikel 12.* Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det. När domstolar och myndigheter behandlar fall som rör barnet skall barnet höras och barnets intresse ska komma i första rummet. Barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet ska respekteras.
- *Artikel 19.* Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar och andra vårdnadshavare.
- *Artikel 34.* Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.
- *Artikel 39.* Barnet som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

Lagstiftningen i Sverige ger goda förutsättningar för att utreda barnmisshandel snabbt och tar extra hänsyn till barns utsatta situation. Vid misstanke om att ett barn utsatts för brott ska förundersökningen enligt 2 § första stycket i Förundersökningskungörelsen bedrivas särskilt skyndsamt:

- om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och
- det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader.

Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och senast inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Såväl Rikspolisstyrelsen som Åklagarmyndigheten rekommenderar att ett första barnförhör hålls senast inom två veckor efter det att förundersökning inletts.⁵

Foto: Cleis Nordfjell

För långa utredningstider hotar barns rättigheter

Brottsutredning, barnavårdsutredning och familjerättsutredning bygger grunden för möjligheten att skydda barn mot fortsatt våld. De hänger ihop. Om den första utredningen inte sköts, eller om samverkan inte fungerar riskeras barnets skydd. Orimligt långa väntetider hos en myndighet försvårar de andra utredningarna.

- En lång handläggningstid försämrar möjligheten att skydda barn.
- En lång handläggningstid försämrar förtroendet för rättsväsendet och vuxenvärlden i stort.
- En lång handläggningstid försämrar kvaliteten på utredningarna.
- En lång handläggningstid omöjliggör eller försvårar behandlingsinsatser.
- En lång utredningstid innebär stora påfrestningar på barn och föräldrar och i förlängningen ökade kostnader för samhället.⁶

Barnahus

Rädda Barnen ser Barnahus som en helhetslösning som innebär ökade förutsättningar för att barns rättigheter tillgodoses och för att utredningar bedrivs effektivt.⁷

På Barnahuset ska de olika myndigheter som samarbetar kring ett barn som misstänks vara utsatt för brott vara representerade. Målet är att barnet ska slippa att åka till flera olika lokaler och myndigheter och upprepa sin berättelse för många olika personer. Barnahuset ska vara inrett på ett sådant sätt att barn och tonåringar känner sig trygga och bekväma. Miljön ska vara anpassad efter deras behov. De olika myndighetsrepresentanterna samarbetar som ett team, men varje medlem av teamet är anställd av sin respektive myndighet, har sin egen sekretess och ansvarar för sin myndighetsutövning. Barnahuset har personal som ansvarar för samordning och bjuder in till samrådsmöten, samarbetsmöten och gemensamma utbildningar.

De ansvariga myndigheterna formulerar målet med samverkan i Barnahus så här:

»Målet för samverkan är att tillförsäkra barn som misstänks vara utsatta för brott rättstrygghet, gott bemötande och stöd samt vid behov omgående kris- och behandlingsinsatser. Barnets bästa ska vara i fokus under processen. Det berörda barnet ska få information om åtgärder som berör honom eller henne, samt få tillfälle att uttrycka sin uppfattning och åsikter i den utsträckning och på det sätt som hans eller hennes mognad och utveckling medger. De utredningar som parallellt genomförs inom rättsväsendet och socialtjänsten ska inledas skyndsamt och bedrivs så snabbt som hänsynen till barnets och sakens komplexitet medger. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske. För utredningarna gäller lagstadgade tidsfrister.«⁸

När de professionella samlas under samma tak innebär det att förutsättningarna för samarbetet förbättras, men det krävs fortfarande stora ansträngningar för att samarbetet ska bli optimalt. Ett Barnahus förändrar inte allt:

- *Den kränkning som misshandel och eller övergrepp innebär är lika stark som tidigare.* Men följderna kan mildras och man kan undvika att barn utsätts för nya kränkningar under själva rättsprocessen.
- *Varje myndighet står fortfarande för sitt.* Kvaliteten i myndigheternas arbete ändras i sig inte av barnahus. Men barnahus ger större möjlighet till metodutveckling och insyn från andra myndigheter och sätter fokus på brister och kan driva på förändring.
- *Barnahus åtgärder inte resursbrister eller felprioriteringar.* Men det blir tydligt för alla inblandade när en myndighet inte tillsätter tillräckliga resurser för att fylla sina åtaganden.

Barnahusutredningen⁹ betonar att samverkan är nödvändigt för att hjälpa brottsutsatta barn och att barnahus är en lämplig form för sådant samarbete. På några få år har Barnahusmodellen spritts till stora delar av landet. De första svenska Barnahusen startade för fem år sedan. Idag finns minst 22 verksamheter i landet som strävar efter att arbeta enligt Barnahusmodellen. Det är en positiv utveckling, men vi har fortfarande en lång väg att gå. Alla barn som misstänks vara utsatta för brott måste få tillgång till Barnahus och kvaliteten på Barnahusen behöver bli ännu bättre. Få av Barnahusen lever helt och hållet upp till Rädda Barnens definition av ett Barnahus eller till de kriterier för Barnahus som de ansvariga myndigheterna antog 2009.

Brister som Rädda Barnen fortfarande ser gäller till exempel information till barnet, brottsutredningarnas kvalitet, krisstöd och behandling av barnet samt läkarundersökningar. Särskilt slående är att villkoren för barn i olika kommuner och delar av Sverige skiljer sig åt på ett oacceptabelt sätt. Det finns många goda exempel på barn och familjer som får ett bra och professionellt bemötande när det finns misstankar om brott mot barnet. Men det finns också otaliga exempel på motsatsen. De stora skillnaderna mellan barnhusen belyser de orättvisor som drabbar många barn i Sverige idag. Barn har samma rättigheter oavsett var de råkar bo. Rättsprocessen när det gäller brott mot barn behöver förändras så att den blir en hjälpprocess för varje inblandat barn!

Handläggningstider vid misstänkt barnmisshandel 2010

Kommittén mot barnmisshandel föreslog 2000 att en tidsfrist skulle inrättas för handläggning av både misshandel och sexualbrott mot barn. Bakgrunden var att handläggningstiderna var för långa – till och med längre än handläggningstiderna vid misstänkt misshandel av vuxna – och variationerna var stora beroende på var i landet brottet utreddes.¹⁰ Tidsfristen infördes för misshandel men inte för sexualbrott. 2010 var handläggningstiderna vid misstänkt barnmisshandel fortfarande oacceptabelt långa, trots lagstiftningen.

År	Antal inkomna brottsmisstankar ¹²	Medelvärde genomströmningstid	Median genomströmningstid
2007	6537	140	93
2008	7208	137	94
2009	8177	130	90
2010	8930	115	80

Tabell 1. Misstänkt barnmisshandel, barn under 15 år. Antal dagar från anmälan till beslut i åtalsfrågan. ¹¹

2010 var handläggningstiden vid misstänkt barnmisshandel i genomsnitt 115 dagar. Den genomsnittliga utredningstiden har sedan 2007 sjunkit från 140 till 115 dagar (se tabell 1). Medianen har sjunkit från 93 dagar 2007 till 80 dagar.¹³

Handläggningstiderna varierar kraftigt mellan olika åklagarkammare i landet (se bilaga 1). De längsta handläggningstiderna finns i åklagarkamrarna Malmö (168 dagar), Sundsvall (153 dagar) och Östersund (148 dagar).

Bäst klarar sig Helsingborg (66 dagar), Kristianstad (77 dagar) och Norrköping (79 dagar).

Åklagarkamrarna i Helsingborg, Kristianstad, Norrköping, Gävle, Karlstad, Södra Skåne, Kalmar, Stockholm City, Skövde, Borås, Uppsala, Stockholm Västerort, Umeå, Uddevalla, Stockholm Norrort, Stockholm Södertörn, Växjö, Halmstad, Göteborg, Västerås, Stockholm Söderort, Östersund och Sundsvall har alla förbättrat sina resultat sedan förra året.

Åklagarkamrarna i Malmö, Nyköping, Jönköping, Falun, Eskilstuna, Karlskrona, Örebro, Linköping och Luleå har i varierande grad försämrat sitt resultat.

Det är positivt att medelvärdet för handläggningstiden vid misstänkt barnmisshandel har minskat i landet. Men handläggningstiderna är fortfarande oacceptabelt långa. I tolv åklagarkammare hinner man inte ens utreda hälften av ärendena inom den lagstadgade tidsfristen (det vill säga, medianvärdet är över 90 dagar).

Rädda Barnens krav

Det är helt oacceptabelt att misshandelsbrott mot barn prioriteras så lågt i rättsväsendet. Det strider både mot artikel 19 i FN:s konvention om barnets rättigheter och mot den svenska lagstiftningen. Barnhusutredningen¹⁴ som lämnades till regeringen i december visar att utvecklingen har gått framåt men att satsningen på Barnahus på många håll fortfarande är otillräcklig. Utredningen lämnar också en rad kloka förslag.

Rädda Barnen kräver att:

- Polis och åklagare följer den lagstiftning som finns och utreder brott mot barn skyndsamt.
- Samverkan mellan berörda myndigheter prioriteras för att säkerställa både ett bra bemötande av barnet och en hög kvalitet på förundersökningarna.
- Misstankar om brott mot barn utreds noggrant och barns rätt att komma till tals och få information tillgodoses.
- Alla barn i Sverige får tillgång till Barnahus av god kvalitet.
- De lagändringar som Barnhusutredningen föreslår genomförs.
- En nationell samordning av Barnhusen med ansvar för certifiering, uppföljning och kvalitetssäkring av verksamheterna och som erbjuder kompetensutveckling och utbildning för de anställda inrättas.

Det är dags att Sverige satsar helhjärtat på de våldsutsatta barnen!

Bilaga I.

Misstänkt barnmisshandel, barn under 15 år

Antal dagar från anmälan till åtalsbeslut uppdelat per åklagarkammare. Åklagarkammarna är sorterade efter längd på handläggningstiden, med de åklagarkammare med längst medelvärde först i tabellen.¹⁵

Åklagarkammare	Antal anm.	Medelvärde 2008	Medelvärde 2009	Medelvärde 2010	Median 2010	Trend
Malmö	502	131	143	168	126	↑
Sundsvall	239	182	172	153	107	↓
Östersund	80	172	149	148	126	↓
Söderort (Stockholm)	415	145	186	144	100	↓
Västerås	292	133	158	144	128	↓
Göteborg	576	144	143	138	98	↓
Halmstad	230	187	157	137	96	↓
Nyköping	126	113	100	134	93	↑
Jönköping	225	120	111	132	116	↑
Falun	345	148	120	126	109	↑
Eskilstuna	141	117	109	124	103	↑
Karlskrona	75	83	91	124	105	↑
Växjö	200	107	141	123	76	↓
Södertörn (Stockholm)	559	156	124	117	79	↓
Norrort (Stockholm)	451	123	137	115	93	↓
Örebro	268	101	99	110	79	↑
Uddevalla	195	132	124	108	75	↓
Linköping	197	135	100	106	43	↑
Umeå	168	132	162	106	74	↓
Västerort (Stockholm)	463	172	135	106	66	↓
Uppsala	337	143	119	104	75	↓
Borås	205	130	131	102	79	↓
Skövde	142	104	125	98	69	↓
City (Stockholm)	388	153	143	92	71	↓
Kalmar	209	133	119	90	63	↓
Luleå	135	86	84	87	63	↑
Södra Skåne	440	168	97	86	61	↓
Karlstad	224	118	104	84	60	↓
Gävle	292	89	102	81	55	↓
Norrköping	238	80	113	79	50	↓
Kristianstad	214	109	91	77	35	↓
Riksenheten för polismål	26	50	53	76	41	↑
Helsingborg	332	156	122	66	41	↓
Hela landet	8930	137	130	115	80	↓

Röd pil upp betyder att medelvärdet har ökat sedan 2009.
Grön pil ner betyder att medelvärdet har minskat sedan 2009.

Fotnoter

- 1 Jansson, S., Långberg, B. & Svensson, B. (2007). *Våld mot barn 2006-2007. En nationell kartläggning*. Allmänna Barnhuset och Karlstad universitet.
- 2 Jansson, S., Långberg, B. & Svensson, B. (2007). *Våld mot barn 2006-2007. En nationell kartläggning*. Allmänna Barnhuset och Karlstad universitet.
- 3 Brottsförebyggande rådet. (2010). *Anmälda brott. Preliminär statistik för 2010*. Sveriges offentliga statistik.
- 4 Landberg, Å. (2010). *Brott mot vuxna går före. Polis- och åklagares handläggningstider vid polisanmäld barnmisshandel 2009*. Rädda Barnen.
- 5 Åklagarmyndigheten (2007). *Handläggning av ärenden rörande övergrepp mot barn. Handbok*. och Rikspolisstyrelsen (2009). *Brott i nära relationer. Handbok 2009*.
- 6 Landberg, Å. (2010). *Brott mot vuxna går före. Polis- och åklagares handläggningstider vid polisanmäld barnmisshandel 2009*. Rädda Barnen.
- 7 Landberg, Å. (2009). *Boken om Barnahus*. Gothia förlag.
- 8 Rikspolisstyrelsen. (2009). *Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänks vara utsatta för brott och kriterier för landets barnahus*, s 9.
- 9 Kaldal, A. Diesen, C., Beije, J. & Diesen, E.F. (2010). *Barnahusutredningen 2010*. Jure Förlag.
- 10 Socialdepartementet. (2000). *Barnmisshandel. Polisens och åklagarnas handläggningstider och arbetsmetoder. Delbetänkande av kommittén mot barnmisshandel*. SOU 2000:42.
- 11 Källa: Åklagarmyndigheten.
- 12 Antalet inkomna brottsmisstankar är lägre än i Brå:s statistik (se sid 1) beroende på olika redovisningssystem hos polis och åklagare.
- 13 Statistiken redovisar tid mellan anmälan och beslut i åtalsfrågan. Tidsfristen gäller från det att det finns en skälig misstänkt. När det gäller misshandel av barn upp till femton år är det sällan som den misstänkte är okänd. I Åklagarmyndigheten rapport från 2010: *Tvångsmedelsanvändning och beslutsfrister m. m vid vålds- och sexualbrott i nära relation och mot barn*, s 30, fanns det inte ett enda av 115 granskade fall av våldsbrott mot barn under femton år där den misstänkte var obekant.
- 14 Kaldal, A. Diesen, C., Beije, J. & Diesen, E.F. (2010). *Barnahusutredningen 2010*. Jure Förlag.
- 15 Källa: Åklagarmyndigheten. I bilagan har vi uteslutit de tre internationella åklagarkamrarna eftersom de har få ärenden och speciella förutsättningar. Däremot ingår de i statistiken för hela riket (sammanlagt en anmälan under 2010).

Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta
situationer i Sverige och i världen.

Rädda Barnen

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Besöksadress: Landsvägen 39
Sundbyberg
Telefon: 08-698 90 00
Fax: 08-698 90 10
info@rb.se
www.rb.se
Plus/bankgiro 90 2003-3